

Formiranje 42. vazduhoplovne divizije

Vazduhoplovna grupa „Vitruk“, koje je, na osnovu Ugovora između maršala F. I. Tolbuhina i maršala J. B. Tita od 15. novembra 1944. predata Narodnooslobodilačkoj vojsci, u svom formacijskom sastavu imala je:

A) Jedinice: dve vazduhoplovne divizije i jednu oblasnu vazduhoplovnu bazu, odnosno to su:

- 10. gardijska jurišna divizija, sa tri vazduhoplovna puka: 165, 166. i 167; 37. samostalna četa za vezu; 1832. vojnopoštanska stanica i 145. pokretna avio-radionica;

- 236. lovačka divizija, takođe sastava tri lovačka puka: 117, 267. i 268; 7. samostalna četa za vezu i 166. pokretna avio-radionica;

- 9. oblasna vazduhoplovna baza, sastava: 9. samostalna četa za vezu; 9. odeljenje pralja; 9. intendantsko skladište; 576. blagajna; 9. samostalna evakuciona četa; 924. samostalni transportni bataljon; 944. samostalna p.a. mitraljeska četa; 911, 912, 78. i 79. bataljon aerodromske službe (BAS); 960, 961, 962, 759. i 758. aerodromska četa; 934. samostalni inženjerijski bataljon i 974. glavno vazduhoplovno slagalište;

B) Avioni - ukupno 258, od čega:

- jurišnih, ukupno 130 (122 U11-2, tri U11-2 i pet Po-2);

- lovačkih, ukupno 128 (119 „jak-1“, tri „jak-3“, jedan „jak-7“ školski i pet aviona Po-2);

C) Ljudstvo, ukupno brojno stanje - 1886, od čega:

- 10. gardijska jurišna divizija: oficira - 273, podoficira - 593, redova - 112 i građanskih lica - 5 ili ukupno - 983;

- 236. lovačka divizija: oficira - 281, podoficira - 506, redova - 109 i građanskih lica - 7, ili ukupno - 903;

D) Automobil - ukupno 27, različitih tipova.

Komandu nad svim vazduhoplovnim jedinicama i ustanovama objedinjavao je Štab 10. gardijske divizije, pod komandom general-majora Andreja Nikiforoviča Vitruka.

Dve divizije, sastava 1886 ljudi i 258 aviona, kao i 27 mototehničkih sredstava predstavljali su snažno pojačanje jedinica NOVJ. Posebno za Vazduhoplovstvo Narodnooslobodilačke vojske čije su pripreme za okupljanje vazduhoplovnih kadrova, odnosno formiranje jedinica otpočele neposredno posle potpisivanja „Sporazuma o saradnji i koordinaciji dejstava jedinica NOVJ i Crvene armije“, 21. septembra 1944. u Moskvi.

Obrazovanje operativnih jedinica i Štaba 42. divizije

Vrhovni štab NOV i POJ je blagovremeno uputio poziv jedinicama NOVJ da u Štab Vazduhoplovstva NOVJ, u Zemunu, upute sve vazduhoplovno osoblje koje se nalazi kod njih. Istovremeno je u oslobođenim krajevima Jugoslavije izvršena mobilizacija ljudstva, prvenstveno vazduhoplovne specijalnosti ili osoba koje su na neki način imale veze sa vazduhoplovstvom. Takođe su primane i druge strukture, kao oficiri i podoficiri BJV - ratni zarobljenici; zatim, dobrovoljci - među kojima je najviše bilo omladine; vazduhoplovci koji su bili u sastavu RAF-a i drugi.

Jedanaestog novembra 1944. u Novom Sadu je formirana prva Prijemna komisija za selekciju i izbor ljudstva. Prijemnu komisiju su sačinjavali, sa jugoslovenske strane: inž. potpukovnik Danilo Hubmajer, kapetan Milan Zrilič i inž. poručnik Slobodan Kručićanin.¹⁰ Članovi ove komisije, koja se kasnije popunila i kapetanom Božom Žarkovićem, vršili su izbor prvenstveno tehničkog osoblja za dve jugoslovenske divizije i ujedno su predstavljali prve članove štaba prijemne komisije u Novom Sadu.

Prikupljanje letačkog kadra otpočelo je 12. novembra 1944. u Pančevu, u kome je vršena prva selekcija, dok se lekarski pregled, u privremeno formiranoj lekarskoj komisiji, obavljao u Zemunu, u koji su upućivani i rukovodioci, odnosno buduće starešine jurišnih i lovačkih pukova, odnosno u trenažne školske centre.

Neposredno po obrazovanju Prijemne komisije u Novom Sadu, odnosno posle dolaska pukovnika Bože Lazarevića - koji je njom dalje rukovodio - formira se prvi Štab Grupe vazduhoplovnih divizija.¹¹

„Neposredno po obrazovanju Komisije za prijem ljudstava, obrazovan je prvi Štab Grupe vazduhoplovnih divizija 25. 11. 44. g. u Novom Sadu. Zadatak je bio: organizovati primljeno ljudstvo i određene rukovodioce u vazduhoplovne operativne i pozadinske jedinice, a na principu - 'dubliranja' - sa ruskim osobljem odgovarajućih jedinica. Istovremeno organizovati i sprovesti školovanje stručnog tehničkog kadra, a sa ruskim i (kasnije) našim nastavnim osobljem!“¹²

Formulacija naziva 'Štab Grupe vazduhoplovnih divizija' nalazi se i u sledećem dokumentu:

„Neposredno po obrazovanju Komisije za prijem ljudstva u Novom Sadu, radi lakšeg prijema i organizovanja, nezvanično se formira Štab Grupe vazduhoplovnih divizija u Novom Sadu na dan 25. novembra

¹⁰ AOS, k. 1466/1, br. reg. 1/3.

¹¹ Na simpozijumu „Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo u narodnooslobodilačkom ratu“, Zemun, 2. i 3. decembra 1980, kao pitanje za diskusiju postavilo se da li termin „Grupa vazduhoplovnih divizija“ treba upotrebljavati pre 15. marta 1945. kada je doneta naredba o zvaničnom formiranju. Radi se, naime, o analogiji sa istovetnom sovjetskom grupacijom.

¹² Iz „Bojne relacije Štaba GVD Jugoslovenske armije od 17. maja 1945. za period od 15. novembra 1944. do 15. maja 1945.“ Zbornik NOR, tom X, knj. 2, dok. 196.

1944. sa zadatkom da organizuje primljeno ljudstvo i određene rukovo-
dioce za vazduhoplovne i operativne jedinice!"¹³

U cilju bržeg osposobljavanja naših štabova, boljeg organizovanja pozadinskog obezbeđenja i školovanja kadrova, Štab Vazduhoplovstva NOVJ je, 29. decembra 1944. naredio Štabu 42. vazduhoplovne divizije da - neposredno po primopredaji vazduhoplovnih sovjetskih jedinica - ustroji vlastitu administraciju. To je, naime, bilo prvo naređenje o formiranju 42. vazduhoplovne divizije.

Na osnovu tog naređenja, uporedo se od sovjetskih jedinica preuzimaju brojevi i imenični nazivi sovjetskih vazduhoplovnih jedinica i ustrojavaju jugoslovenski. Tako su obrazovani:

- 42. vazduhoplovna divizija, sastava tri vazduhoplovna puka - 421, 422. i 423; 42. samostalna četa za vezu i 42. pokretna aeroplanska radionica - pri 10. gardijskoj jurišnoj diviziji, odnosno njenim jedinicama;

- 11. vazduhoplovna divizija, istovetne formacije, 111, 112. 113. puk, 11. samostalna četa za vezu pri 236. sovjetskoj lovačkoj diviziji, i

- 9. oblasna vazduhoplovna baza, takođe u svemu sa istim jedinicama, kao i sovjetska vazduhoplovna baza.

Premda su naše jedinice od sovjetskih preuzele i ustrojile svoje brojeve i imenične nazive, sovjetski štabovi i jedinice su do kraja rata, ipak, zadržale svoje nazive.¹⁴

Tokom decembra 1944, popunjavaju se i obrazuju vazduhoplovni pukovi, a radi boljeg organizovanja jugoslovenskih operativnih pozadinskih jedinica, Štab Vazduhoplovstva NOVJ je usmenom naredbom od 5. januara 1945. naredio da se formiraju štabovi 42. i 11. vazduhoplovne divizije. Zapravo, dok se 29. decembar 1944. smatra datumom obrazovanja i formiranja 42. divizije i 9. oblasne vazduhoplovne baze, Štab 11. vazduhoplovne divizije počinje da funkcioniše počev od 7. januara 1945.¹⁵

U cilju objedinjavanja komandovanja i uvođenja reda i discipline, i s obzirom da su letачke jedinice bile udaljene od Štaba Vazduhoplovstva NOVJ, štabovi 11. divizije i 9. oblasne vazduhoplovne baze su, počev od 17. januara 1945. - analogno praksi u sovjetskoj grupi Vitruk - potčinjeni Štabu 42. divizije.

Prvi komandni sastav Štaba 42. vazduhoplovne divizije, bio je sledeći:

"I Iz „Priloga za istoriju 42. vazduhoplovne divizije“, AOS, k. 1466, reg. br. 1/3.

¹ Povinujući se tome, redakcija Vojnoistorijskog instituta je u Zborniku dokumenata NOR, tom X, knj. 1. i 2. (dokumenta Ratnog vazduhoplovstva) objavila dnevne izveštaje koje su pisali članovi Štaba 10. gardijske jurišne divizije, kao i mesečne izveštaje - ali ne sve - naših jugoslovenskih štabova. Na osnovu njih ne može se doći do izdvojenih zaključaka o dejstvima jugoslovenskih i sovjetskih posada. Sovjetski izveštaji su šturi s obzirom da ne sadrže, pored ostalog, i broj posada i njihova imena, vreme poletanja i sletanja, aerodrom baziranja, itd.

Na pomenutom simpozijumu 1980. predloženo je da Vojnoistorijski institut izda izmenjeni i dopunjeni tom X, sa dokumentima koja se nalaze u drugim tomovima, ili koja još nisu objavljena. To, međutim, nije urađeno.

¹⁵ AOS, k. 1450, reg. br. 10/8-4.

Komandant divizije, pukovnik Božo Lazarević
Politički komesar, potpukovnik Ljubomir Momčilović
Načelnik štaba, kapetan Milan Aćimović
Načelnik Operativnog odeljenja, major Stevan Stevanović
Načelnik Obaveštajne i Foto-službe, potporučnik Jovan Jovanović
Načelnik Padobransko-desantne službe, potpukovnik Krsta Lozić
Šef Vazdušno-streljačke službe, kapetan Franjo Kratohvil
Načelnik Odeljenja za vezu, poručnik Momčilo Petrović
Šef Meteorološke službe, poručnik Miodrag Radovanović
Adufant divizije, potporučnik Jagoš Perković
Referent saniteta, lekar, borac dr Branko Đorđević
Inženjer divizije, inženjer Nebojša Zivanović
Ekonom divizije, stariji vodnik Dimitrije Divić

Osim nabrojanih, u Štabu 42. vazduhoplovne divizije postojali su i pomoćnici načelnika i inženjera divizije, zatim meteorolozi, fotografi i laboranti, kuriri i straža, itd. ukupno - 67.

Kasnije je dolazilo do izmena u dužnostima, tako da su, počev od 23. marta 1945. - a na osnovu naredbe ministra odbrane Demokratske Federativne Jugoslavije od 17. marta, kada je formiran Operativni štab Grupe vazduhoplovnih divizija - komandni sastav 42. vazduhoplovne divizije činili:

Komandant divizije, pukovnik Jevrem Bjelica
Politički komesar, potpukovnik Enver Čemalović
Načelnik štaba, major Stevan Stevanović
Šturman divizije, kapetan Stjepan Kovačević
Šef organizacijskog odeljenja, zastavnik Anatolije Birjuković
Načelnik pozadine, kapetan Ferdo Kukovec
Instruktor pilotiranja i pomoćnik načelnika štaba, kapetan Nikifor Andrejević¹⁶⁾

Funkcije u Štabu 42. vazduhoplovne divizije bile su razgraničene i svako je imao obeveze u svom delokrugu.

Operativno odeljenje štaba bilo je najneposrednije angažovano u vreme borbenih dejstava pukova. Odeljenje za vazdušno-streljačku službu neposredno po otpočinjanju funkcionisanja Štaba 42. divizije organizovalo je kurseve za vazdušne strelce, a zatim obavljalo namenske zadatke. Zbog bolje organizacije rada, počev od 7. aprila šefovi vazdušno-streljačkih službi postavljeni su i po pukovima. Do 1. marta u jedinicama nisu postojali šturmani kao zvanično određena lica, već su tokom letova izviđači pratili rad šturmana sovjetskih pukova. Šturman divizije bio je zadužen za organizovanje nastave.

Prvi zadatak Organizacijskog odeljenje bio je prijem pilota, kao i ostalog osoblja u jedinici, a zatim organizacijsko ustrojavanje. Kasnije je obavljalo zadatke iz personalno-administrativne oblasti.

¹⁶⁾ Funkcija instruktora pilotiranja uvedena je 2. maja 1945. a inženjer divizije je funkciju preuzeo 25. januara. Ostale funkcije u Štabu 42. divizije ostale su namenski iste.

Inženjer divizije nije imao rukovodeće prerogative sve vreme dok su naše jedinice bile pod nadzorom sovjetskih rukovodilaca, a kasnije je tehnička služba, prihvatajući sovjetski sistem rada, oformila potrebnu dokumentaciju.

Instruktor pilotiranja, ujedno i pomoćnik načelnika štaba, vodio je brigu o obuci pilota, dok je načelnik pozadine, kao pomoćnik komandanta divizije za snabdevanje vršio operativne funkcije, s obzirom da je snabdevanje 42. divizije bilo regulisano preko 9. oblasne vazduhoplovne baze, odnosno snabdevanje vazduhoplovnih pukova preko bataljona aerodromskih službi.

U prvih nekoliko dana postojanja, Štab 42. divizije nije imao sanitetskog referenta, odnosno lekara, a kasnije on je vodio računa o zdravstvenom i higijenskom stanju.

Popuna i formiranje vazduhoplovnih pukova

Četrdeset i druga vazduhoplovna divizija bila je sastavljena od tri vazduhoplovna puka, koji su - izmenivši broјčane i imenične nazive - bili uz sovjetske, zatim od čete za vezu i pokretne avio-radionice. Tako je 421. vazduhoplovni puk popunjavan i formiran od jugoslovenskog ljudstva uz sovjetski 165. gardijski jurišni; 422 - uz 166, a 423. vazduhoplovni puk uz 167. gardijski puk.

Popuna i formiranje vazduhoplovnih pukova u sastavu 42. vazduhoplovne divizije obavljali su se na aerodromima na kojima su bazirali sovjetski vazduhoplovni pukovi. Početak formiranja vršen je bez pilota komandnog kadra - komandanta pukova i komandira eskadrile, koji su u jedinice počeli da pristižu počev od druge polovine januara 1945. Popuna pilotima je trajala nekoliko meseci.

a) *Formiranje 421. vazduhoplovnog puka*¹⁷¹⁾ otpočinje prikupljanjem vazduhoplovnotehničkog kadra u Novom Sadu (novembar-decembar 1944), i upućivanjem na aerodrom Krnješevci, na kome je u to vreme bazirao sovjetski 165. gardijski jurišni puk.

Prva selekcija ljudstva - tehničkog osoblja za 421. vazduhoplovni puk izvršena je 1. decembra u Novom Sadu. Grupu od 34 lica, koja je

¹⁷¹ Naredbe o formiranju vazduhoplovnih pukova ne postoje, ali je Dan puka - kao praznik jedinice koja nastavlja ratne tradicije - određen kasnije, odnosno Naredbom Vrhovnog komandanta oružanih snaga i ministra odbrane FNRJ od 9. maja 1947. Tako su ustanovljeni sledeći datumi: 4. decembar - kao praznik jedinice koja nastavlja ratne tradicije 422. vazduhoplovnog puka; 9. decembar - za 423. i 20. decembar - za 421. puk.

Ta tri datuma su se u historiografiji RV i PVO označavali kao dani kada su te jedinice formirane.

U knjizi „Sećanje na rat i revoluciju“, izdanje VINC, Beograd, 1987, general-pukovnik Božo Lazarević takođe ističe da nije bilo naredbi o formiranju pukova, ali navodi da je u vreme od 4. do 25. decembra 1944. formirano šest vazduhoplovnih pukova i 9. oblasna vazduhoplovna baza, dodajući tom prilikom da su bile i svečanosti „održanim na dan formiranja svake od tih jedinica kojima je prisustvovalo celokupno ljudstvo“!

5. decembra upućena u Krnješevce, predvodio je poručnik Milan Cvetković, određen za inženjera puka.

Od 8. do 27. decembra 1944. puk je delimično popunjavan, tako da je brojno stanje, na kraju decembra 1944, iznosilo 119 starešina i boraca, od čega: 34 vazдушna strelca, 42 avio-mehaničara, dok su ostale strukture činile rukovođeće starešine i borci. U tom periodu puk je imao načelnika štaba, načelnike pojedinih odeljenja i komesara, ali ne i komandanta puka i komandire eskadrile.

Tokom januara nastavljeno je popunjavanje 421. puka, a tek 16. januara dolaze prvi letaći: kapetan Dušan Božović, komandant puka i piloti Drago Rendulić, Jovan Utornik, Salih Hadžiomerović i Dušan Piperin. Prvog januara je stigla veća grupa boraca ukupno 35, koji su bili određeni za mehaničare, motoriste i oružare. U toku tog meseca u puk dolaze i ostali pripadnici jedinice raznih struktura - od štabnih starešina do vazдушnih strelaca, slagača padobrana, itd. tako daje 421. vazduhoplovni puk krajem januara imao ukupno 258 pripadnika.

U februaru je brojno stanje povećano za 22, ali su dva borca prekomandovana, tako da je bilo 278. Najveću grupu - ukupno 13 novodošlih, činili su piloti: kapetan Boža Nikolić, zatim mlađi vodnik Stanimir Cvejić, potporučnik Milorad Udovički, kao i Ivan Koroša, Franjo Pivko, Jerolim Gregov, Petar Živković, Nikola Jović, Vladimir Šetinc i Jevrem Nikolić. Pored pilota u puku su izvršena i druga postavljenja rukovodilaca po naoružanju i dr.

Krajem februara 421. vazduhoplovni puk imao je: pilota - 18. vazдушnih strelaca - 43 mehaničara - 68, oružara - 72, motorista - 37; ukupno - 276. Raspored po eskadrilama i u štabnom vodu bio je sledeći:

Jedinica	Piloti	Strelci	Mehaničari	Oružari	Motoristi	Ostali	Ukupno
Štab	1					21	22
1. esk.	5	13	18	20	12	7	75
2. esk.	5	13	22	22	11	4	77
3. esk.	7	13	20	21	9	6	76
št. vod		4	8	9	5		26
Svega	18	43	68	72	37	38	276

Iz pregleda formacijskog stanja uočljivo je da je broj pilota, odnosno strelaca i specijalista po eskadrila bio ujednačen. Pilota ima najviše u 3. eskadrili, dok je štabni vod imao četiri prekobrajna vazдушna strelca.

U svim eskadrilama broj vazдушnih strelaca je isti, a od specijalnosti u 421. puku bilo je najviše oružara. Letaći - piloti i vazdušni strelci - ukupno 61, čine nešto više od jedne petine brojnog sastava, odnosno 22 odsto.

Komandni sastav 421. vazduhoplovnog puka, krajem februara 1944, činili su:

Štab puka

Komandant puka, kapetan Dušan Božović
Komesar, kapetan Vinko Sever
Načelnik štaba, kapetan Ivan Stojaković
Referent za vezu, poručnik Aleksandar Rad
Intendant, zastavnik Franjo Horvatin
Rererent saniteta, borac Božidar Mitrović
Inženjer puka, poručnik Milan Cvetković

1. eskadrila

Zamenik komandira, poručnik Drago Rendulić
Komesar, - Velimir Bulatović
Inženjer, potporučnik Petar Popilovski

2. eskadrila

Zamenik komandira, stariji vodnik Salih Hadžiomerović
Inženjer, vodnik Dimitrije Peševski

3. eskadrila

Zamenik komandira, potporučnik Jovan Utornik
Komesar, - Rade Jovanović
Ađutant, stariji vodnik Vlado Monarov
Inženjer, vodnik Živko Popovski

Novo formacijsko popunjavanje bilo je 15. marta, kada su postavljeni za komandire eskadrila i šturmane:

Komandir 1. eskadrile, potporučnik Jerolin Gregov
Komandir 2. eskadrile, potporučnik Ivan Koroša
Komandir 3. eskadrile, potporučnik Jovan Utornik
Šturman 421. puka, kapetan Božo Ilić

Tokom aprila u puk je došlo još osam pilota, u 3. armiju je prekomandovano šest boraca, od čega četiri prekobrojna vazдушna strelca, koji su se nalazili u štabnom vodu.

Na kraju rata, u 421. vazduhoplovnom puku bilo je: pilota - 35; vazдушnih strelaca - 46; osoblja VTS - 188; ostalih struktura - 23; odnosno, ukupno - 292.

Prema starešinskom i boračkom sastavu u puku je bilo: oficira - 31; podoficira - 65; boraca - 196; odnosno - 292.

b) *Formiranje 422. vazduhoplovnog puka* otpočinje, kao i kod ostalih vazduhoplovnih pukova, prvo prikupljanjem tehničkog i neletačkog osoblja pri sovjetskom 166. gardijskom jurišnom puku, koji je u novembru bazirao na aerodromu u Novom Sadu.

Prva grupa pripadnika tog puka, koju su činili borci i starešine iz jedinica NOVJ, kao i deo mobilisanih, došla je u jedinicu 25. novembra 1944, a druga velika grupa vazduhoplovnotehničkog osoblja, koju je činilo ljudstvo pristiglo iz RAF-a u Alžiru, raspoređena je u puk tek 18. januara 1945.

Sedamnaestog januara u 422. vazduhoplovni puk dolazi i prva grupa pilota: kapetan Krsta Lakičević, komandant puka, kao i piloti: za 1. eskadrilu - poručnici Trifun Amidžić i Evgenije Radanov; za 2. eskadrilu - poručnik Đorđe Gvozdenović i vodnik Radomir Ilić, i u 3. eskadrilu - stariji vodnik Stevan Smolić.

Krajem februara 422. puk je imao: pilota - 17; vazдушna strelca - 42; mehaničara - 63; motorista - 48; oružara - 71; ostalih struktura - 39, ili ukupno 280.

Raspored po eskadrilama i u štabnom vodu je sledeći:

Jedinica	Piloti	Strelci	Mehaničari	Oružari	Motoristi	Ostali	Ukupno
Štab	2					20	22
1. esk.	5	15	20	14	22	6	82
2. esk.	5	13	18	17	21	6	80
3. esk.	5	14	20	13	22	6	80
št. vod			5.	4	6	1	16
Svega	17	42	63	48	71	39	280

U puku je bilo 59 letaća, ili 21 odsto brojnog stanja jedinice; broj pilota isti. Eskadrile su, takođe, imale približno isti broj oružara i mehaničara, dok je motorista bilo najviše u 2. eskadrili. Štabni vod je, takođe, imao ujednačen broj mehaničara, motorista i oružara.

Komandni sastav 422. vazduhoplovnog puka činili su:

Štab puka

Komandant puka, kapetan Krsta Lakičević
 Komesar, kapetan Petar Ražnjatović
 Načelnik puka, poručnik Jefta Pantić
 Inženjer puka, poručnik Bogdan Kuzmanović
 Šturman, poručnik Evgenije Radanov
 Referent za vezu, vodnik Zivko Jovičić
 Šef org. odseka, potporučnik Luka Mirić
 Intendant, potporučnik Mirko Đurkovečki
 Referent saniteta, student Mirjana Velimirović

1. eskadrila

Komandir, poručnik Trifun Amdžić
 Inženjer, potporučnik Ivan Pretnar
 Komesar, - Jerko Belamarić
 Adutant, stariji vodnik Živorad Đurić

2. eskadrila

Komandir, poručnik Đorđe Gvozdenović
 Komesar, -
 Inženjer, potporučnik, Celestin Zornik
 Adutant, vodnik Žarko Martić

3. eskadrila

Komandir, stariji vodnik Stevan Smolić
 Komesar, - Konstantin Grlja
 Inženjer, - Aleksandar Muhin
 Adutant, vodnik Stevan Vasić

Za razliku od 421, u 422. vazduhoplovnom puku postavljena su izvršena odmah, a osim toga osnovne funkcije u eskadrilama takođe su počele da funkcionišu uporedo sa tim postavljenjem.

Popuna 422. puka u sledećim mesecima odnosila se, uglavnom samo na pilote: u martu je došlo deset, a u aprilu devet pilota, tako da je krajem rata puk raspolagao sa 34 pilota, ali zbog jedne katastrofe, * kroz puk je ipak prošlo 35 pilota.

Prema brojnom stanju starešina i boraca, struktura na dan 15. aprila 1945. je sledeća: kapetana - 5; poručnika - 8; potporučnika - 8; starijih vodnika - 16; vodnika - 21; mladih vodnika - 16; desetera 7 i boraca - 215, ili ukupno - 297.

Na kraju rata ukupno brojno stanje u 422. vazduhoplovnom puku iznosi 309, od čega: pilota - 36, vazdušnih strelaca - 49, osoblja VTS-188, ostalih - 117, ili oficira - 38, podoficira - 61, i boraca 210.

c) *Formiranje 423. vazduhoplovnog puka* počelo je 3. decembra kada je u 167. gardijski jurišni puk, koji je bazirao na aerodromu Ruma, došla prva grupa od 74 borca i starešine ratnih vazduhoplovnih specijalnosti. Ovu grupu predvodili su inženjeri Mihajlo Mijaldžić i Pavle Pandurović. U toku decembra pristizale su i sledeće grupe:

- 3. odnosno 9. decembra: kapetan Zlatko Frid, komesar puka, odnosno kapetan Vladimir Davidović, načelnik štaba sa grupom rukovodilaca i tehničkog, kao i štabnog osoblja;

- 19. decembra: 45 boraca predviđenih za vazdušne strelce;

- 20. decembra: grupa od sedam mehaničara, sa načelnikom PARM-a, što ujedno označava i datum obrazovanja pokretne avio-radionice u ovom puku;

- 24. decembra: grupa od 28 tehničkog osoblja, i

- 27. decembra: poslednja grupa od 66 mehaničara i oružara.

Dolaskom načelnika štaba i komesara puka i rasporedom po eskadrilama otpočinje praktično funkcionisanje jedinice. Brojno stanje na kraju decembra 1944. iznosilo je ukupno - 235 starešina i boraca.

Prva grupa pilota u 423. vazduhoplovni puk stigla je 16. januara. To su bili: major Milan Malnarić, komandant puka i piloti potporučnik Luka Popov, poručnik Ivan Kavić i vodnik Dušan Vujin, koji su postavljeni za komandire eskadrila. U februaru je, u tri grupe, stiglo još devet pilota.

Krajem februara, 423. vazduhoplovni puk je imao: pilota 13; strelaca - 45; mehaničara : 69; motorista - 38; oružara - 69; ostalih - 32, ili ukupno - 266. Raspored po jedinicama je sledeći:

Jedinica	Piloti	Strelci	Mehaničari	Oružari	Motoristi	Ostali	Ukupno
Štab	1					17	18
1. esk.	4	15	21	12	21	4	77
2. esk.	4	15	21	11	21	5	77
3. esk.	4	15	20	11	20	6	76
št. vod			7	4	7		18
Svega	13	45	69	38	69	32	266

¹⁸⁾ Vodnik Sima Mihajlović poginuo je 6. aprila 1945.

Za razliku od ostala dva, 423. vazduhoplovni puk je imao najujednačeniji sastav brojnog stanja, a komandni kadar je sledeći:

Štab puka

Komandant puka, major Milan Malnarić
Komesar, kapetan Zlatko Frid
Načelnik štaba, kapetan Vladimir Davidović
Inženjer puka, poručnik Pavle Pandurović
Referent saniteta, - Vlastimir Miljković
Šef org. odseka, potporučnik Petar Divić
Referent veze, vodnik Ivan Stojanović
Šturman, vodnik Trpko Manolski
Lekar, - Jakob Smodlak

1. eskadrila

Komandir, potporučnik Luka Popov
Inženjer, star. vodnik Miha Saksida

2. eskadrila

Komandir, poručnik Ivan Kavić
Komesar, - Stevan Nikolić

3. eskadrila

Komandir, vodnik Dušan Vujin
Komesar, - Milivoje Janjić
Inženjer, star. vodnik Nikola Ivanišević

Posle pogibije majora Milana Malnarića 21. marta 1945. za komandanta puka jedno vreme je bio određen pilot poručnik Milan Marijanović, koji je u puk pozvan iz Trenažnog jurišnog centra 4. aprila, a kasnije je za komandanta postavljen kapetan Blažo Kovačević.

Pored majora Malnarića, 423. vazduhoplovni puk je imao još tri žrtve, tako da je kroz jedinicu prošlo ukupno 42 pilota.

Sredinom aprila u 423. vazduhoplovnom puku bilo je: pilota - 27; vazdušnih strelaca - 45.

Prema broju starešina i boraca u jedinici je bilo: kapetana - tri, poručnika - sedam, potporučnika - osam, zastavnika - tri, starijih vodnika - deset, vodnika - 41, mlađih vodnika - 21, desetara - devet i boraca - 184, ili ukupno 286.

Na kraju rata u 422. puku bilo je: pilota - 38, strelaca - 45, osoblja vazduhoplovnotehničke službe - 196, odnosno oficira - 19, podoficira - 85, vojnika - 192, ili ukupno - 296.

Formiranje ostalih jedinica 42. divizije

Za normalno funkcionisanje 42. vazduhoplovne divizije, uporedo sa popunjavanjem i formiranjem tri vazduhoplovna puka i štaba divizije - po ugledu na sovjetske jedinice i način rada - formirane su i ostale jedinice:

- 42. samostalna četa za vezu;

- 42. pokretna aeroplanska radionica (PARM - 1), koja je bila razmeštena po pukovima, sa formasijskim nazivima: PARM - 1 br. 22; PARM - 1 br. 23; PARM - 1 br. 24; PARM - 1 br. 25 i specijalna radionica PARM - 1 br. 26;

- 42. pozadinska aeroplanska radionica (PARM - 3);
- Foto-vod (od aprila foto odeljenje GVD), i
- Meteo-biro.

a) 42. samostalna četa za vezu popunjava se počev od 22. novembra 1944, kada je u Prijemnoj komisiji izvršena selekcija grupe od sedam vezista, koju su činili: poručnik Adolf Kranjc, stariji vodnik Nikola Vezmar, vodnik Milan Ilibašić i mlađi vodnici Milan Smiljanić, Milan Čuturilo, Stanoje Džombić i Emil Kozarov.

Ljudstvo za vezu je prihvaćeno kod istoimene samostalne čete za vezu Vazduhoplovne grupe „Vitruk“, kod koje je bilo na obuci i snabdevanju.

Drugog decembra u četvu za vezu je stigla druga veća grupa, ukupno 20 budućih vazduhoplovnih vezistva i popunjavanje je trajalo do 10. decembra. Za vreme formacijskog popunjavanja u četi za vezu nije izvođena obuka, a kursevi, prema specijalnostima otpočinju odmah zatim, odnosno 11. decembra 1944.

Krajem decembra 1944, 42. samostalna četa za vezu u formacijskom sastavu imala je:

- komandu čete,
- štabni vod, sastavljen od telegrafске stanice, telefonske stanice i odeljenja ordonansa,
- štabni vod, sastavljen od telegrafске stanice, telefonske stanice i odeljenja ordonansa,
- radio-vod, koji su činile radio-stanica R.S.B., radio-stanica R.A.F. i stanica za prisluškivanje,
- linijski vod, i
- magacin radio-telegrafskog i telefonskog materijala. Magacin je imao: snabdevačko odeljenje i dispečere - telefonste.

Komandni sastav 42. samostalne čete za vezu, krajem februara 1944, činili su:

Komandir čete, poručnik Budimir Pavlović
Komesar, - Kuzman Petrović
Komandir štabnog voda, poručnik Velimir Kuzmanović
Komandir radio-voda, poručnik Adolf Kranjc
Komandir linijskog voda, potporučnik Stamenko Rakić
Ekonom čete, vodnik Đorđe Filipović
Vodnik-dispečer, - Stevo Narandžić

Od 15. marta 1944. komandir čete za vezu bio je potporučnik Stamenko Rakić, s obzirom da su neke starešine prekomandovane u Štab Grupe vazduhoplovnih divizija.

Početak aprila 1945. 42. samostalna četa za vezu imala je, po brojnom stanju, ukupno 79 starešina i boraca, po sledećoj strukturi: komandno i ostalo osoblje - deset; telegrafista - 27; telefonista - 28; elektromehaničara - sedam, ekspeditora - dva, i šofera - pet, odnosno prema činovima: poručnika - tri, potporučnika - jedan, starija vodnika - dva, vodnika - dva, vodnika - pet, mlađih vodnika - deset, desetara i boraca - 58; odnosno - 79.

Posle formiranja Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija i upućivanjem ljudstva u Štab 1. jugoslovenske armije, zajedno sa radio-stanicama, 42. samostalna četa za vezu je dopunjena, tako da je kraj rata dočekala s brojnim stanjem koje je iznosilo: oficira - četiri, podoficira - 16, vojnika - 66, odnosno ukupno - 86.

b) 42. pokretna aeroplanska radionica, PARM-1, sa prvobitnim sedištem u Novom Sadu, popunjavala se uporedo sa tehničkim osobljem za vazduhoplovne pukove, tako da je posle izvršene selekcije, ljudstvo PARM-1, br. 25. upućeno u 423. vazduhoplovni puk; PARM-1 br. 22. u 422. puk, a PARM-1 br. 23. i 24, kao i specijalna radionica u 423. vazduhoplovni puk.

Pre rasporeda ljudstva po pukovima, PARM-1 je, krajem februara, brojila ukupno 58 osoba raznih specijalnosti: šlosera - 11; limara i automehaničara - po šest; stolara i šofera - po pet; strugara i farbara - po četiri; zavarivača - tri i ostalih - 11.

U pokretnoj aeroplanskoj radionici bilo je: kapetana - dva, poručnika - jedan, zastavnika - jedan, starijih vodnika - pet, vodnika - jedan, mlađih vodnika - tri i boraca - 46. Devetog aprila brojno stanje PARM-1 iznosilo je 69, a na kraju rata - s obzirom da se pozadinska aeroplanska radionica PARM-3 (u jedinicama često označavana i PARB¹) odvojila iz Štaba 42. vazduhoplovne divizije, odnosno od pokretne aeroplanske radionice PARM-1, imala ukupno brojno stanje 60 osoba raznih specijalnosti.

Komandni sastav 42. pokretne aeroplanske radionice (PARM-1), krajem februara, činili su:

Načelnik,^{20*} kapetan Zaharije Paunović
Politički delegat, - Đorđe Tatimirović
Šef nabavke, kapetan Ferdo Kukovec
Načelnik PARM-1 (22), potporučnik Borivoje Nadlački
Načelnik PARM-1 (23), zastavnik Dino Čalenić
Načelnik PARM-1 (24), stariji vodnik Izidor Ručigoj
Načelnik PARM-1 (25), stariji vodnik Nikola Kuzmanović
Načelnik PARM-1 (spec), mlađi vodnik Ivan Vičić

¹⁹- Prema izvornom sovjetskom nazivu, koji u prevodu glasi: pozadinska aeroplanska radionica baziranja.

²⁰- U dokumentu AOS, k. 1466/1, reg. br. 11/45-9. navedeno je umesto načelnika PARM - 1, funkcija - komandant.

c) *Pozadinska aeroplanska radionica*, PARM-3, sa prvobitnim sedištem u Rumi, počela je da se popunjava 22. januara 1945, kada je Štab Vazduhoplovstva NOVJ naredio komandantu 42. vazduhoplovne divizije da se i PARM-3. popuni našim osobljem:

„Ukazuje se potreba da se u vezi preuzimanja jedinica odmah našim ljudstvom popuni i pozadinska radionica PARM-3, koja se sada nalazi na našoj teritoriji i opslužuje 42. vazduhoplovnu diviziju.

Prema tome, pristupiti ovoj popuni najhitnije. Od strane štaba biće upućivano ljudstvo kao i do sada, od kojeg ljudstva ovo popunjavanje izvršiti, a po potrebi i od drugog raspoloživog ljudstva koje se može naći.

Napominje se da je ovo veoma hitno, s obzirom na skoro preuzimanja staranja o materijalu u naše ruke"²¹⁾

Dok je PARM-1 održavao avione u I i II stepenu, PARM-3 je bio namenjen za pružanje pomoći u delimičnom održavanju u III stepenu, kao i izradi rezervnih delova, ispitivanja i reglaže posebnih uređaja za 42. vazduhoplovnu diviziju.

Krajem februara PARM-3 je u svom sastavu imao sledeće specijalnosti i komandni kadar:

- tehničare za: planove, kontrolu rada, naoružanje, instrumente, elektro i radio-tehničare, mehaničarsku grupu i tehničare za snabdevanje; ukupno - devet.

- mehaničare: avio, elektro i auto; ukupno - sedam;

- motoriste: ukupno - četiri

- majstore raznih profila (strojara, strugara, limara, zavarivača, platnara, kovača, itd) - ukupno 20, i

- ostalo osoblje (šoferi, magacioneri, knjigovođe, pisari, itd), ukupno - šest, odnosno u PARM-3 svega 46 pripadnika.

Komandni kadar PARM-3 je bio sledećeg sastava:

Načelnik radionice, kapetan, inž. Košta Mičić

Tehničar za planove, - inž. Emil Hros

Tehničar za kontrolu rada, - Dragiša Majstorović

Tehničar za avione, - Edvard Štor

Tehničar za instrumente, - Radivoje Višković

Radio-tehničar, - Vojnimir Tavčar

Neposredno po završetku rata raspored pokretnih radionica bio je sledeći:

- na aerodromu Pleso, uz422. vazduhoplovni puk: PARM-1 (22);

- na aerodromu Ljubljana, uz 423. vazduhoplovni puk: PARM-1 (23, 24. i specijalna - 26);

- na aerodromu Laćarak, uz 421. puk: PARM-1 (25), i

- pozadinska aeroplanska radionica, PARM-3 (PARB) imala je svoje ljudstvo na aerodromima: Mađarmečke, Bački Brestovac, kao i na sarajevskom aerodromu.

²¹⁾ Naredenje Štaba Vazduhoplovstva NOVJ od 22. januara 1945. komandantu 42. vazduhoplovne divizije, Zbornik NOR, tom X, knj. 1, dok. 209.

d) *Foto-vod* je formiran 12. decembra 1944. U Štabu 42. vazduhoplovne divizije dužnost pomoćnika načelnika za obaveštajnu službu i šef foto-službe bio je potporučnik Jovan Jovanović.

U foto-vodu se, neposredno po formiranju, nalazilo ukupno 14 osoba, od čega: jedan starešina, jedanaest fotografa i laboranata i dva šofera. Prema činovima, brojno stanje je bilo sledeće: potporučnika - jedan, vodnika - tri, mladih vodnika - jedan, desetara - tri i boraca - šest.

U svakom štabu vazduhoplovnog puka nalazio se po jedan foto-mehaničar: u 421 - borac Stjepan Sambrilo; u 422 - mladi vodnik Mihailo Stanković i u 423. puku - Aleksandar Glišin.

e) *Meteo-biro* 42. vazduhoplovne divizije formiran je, takođe, 12. decembra 1944. Šef meteorološke službe u diviziji bio je poručnik inž. Miodrag Radovanović.

Neposredno po formiranju meteo-biro je imao četiri meteorologa, odnosno dva vodnika meteo-tehničara i dva borca meteo-osmatrača.

Formiranje Operativnog štaba Grupe vazduhoplovnih divizija

S obzirom da je Generalštab Jugoslovenske armije planirao za 12. april 1945. ofanzivni proboj i dalje žestoko gonjenje neprijatelja - pri čemu se očekivalo veliko angažovanje avijacije - vrhovni komandant JA i ministar odbrane Demokratske Federativne Jugoslavije je, 17. marta, formirao Operativni štab Grupe vazduhoplovnih divizija. Ovo se, u isto vreme, poklopilo i sa rokom od četiri meseca iz ugovora o predaji vazduhoplovnog materijala grupe Vitruk i našoj obavezi da to preuzme odgovarajuće jugoslovensko ljudstvo.

Komandni sastav je, uglavnom, preuzet iz Štaba 42. vazduhoplovne divizije, ali je dopunjen i drugim licima, i prema pomenutoj naredbi, izgledao je ovako:

Komandant, pukovnik Božo Lazarević
Politički komesar, potpukovnik Ljubomir Momčilović
Načelnik štaba, pukovnik Zdenko Ulepčić
Načelnik Operativnog odeljenja, kapetan Miljko Aćimović
Načelnik veze, kapetan Mirko Konrad
Načelnik Meteorološke službe, - Milivoj Muškić
Načelnik Pozadinske službe, potpukovnik Krsta Lozić
Šef Obaveštajnog^odseka, - Aleksandar Glebov
Oficir za vezu u Štabu 1.JA, major Krešimir Boras
Oficir za vezu u Štabu 2.JA, —
Oficir za vezu u Štabu 3.JA, kapetan Milivoje Đurić
Na službi u Štabu GVD, major Dragomir Nešović

Jedan od glavnih problema Operativnog štaba Grupe vazduhoplovnih divizija - u pogledu formacijskog sređivanja, popune u ljudstvu i

materijalu - bio je u tome što je predstojalo preuzimanje uloge operativnih letaćkih jedinica od Crvene armije. Štab Vazduhoplovstva JA je, 9. aprila 1945, naredio Štabu Grupe vazduhoplovnih divizija da, počev od 20. aprila, potpuno preuzme od sovjetskog vazduhoplovstva sve letaćke i neletaćke jedinice Vazduhoplovne grupe Vitruk.

To naređenje je regulisalo pripreme mere radi primopredaje, sve tehničke uslove prijema, a isto tako i upozorilo na potrebnu samostalnost vazduhoplovnih divizija u kasnijem radu. U naređenju, između ostalog, stoji:

„15. - Štab Grupe divizija preduzeće sve potrebne mere da se primo-predaja izvrši do 20. o.m. i u redu. Ukoliko je potrebno, još do 20. o.m. prekontrolisaće da li se primo-predaja vrši prema datim uputstvima...

16. - Skreće se pažnja svim rukovodiocima štabova, jedinica i ustanova na značaj i ozbiljnost predstojećeg definitivnog preuzimanja jedinica grupe 'Vitruk'; te se isti pozivaju da ulože sve svoje znanje, volju i trud kako bi se ovo u redu izvršilo i kako bi nesmetano mogli da produžimo započeti rad u cilju našeg doprinosa na konačnom uništenju i izbacivanju neprijatelja iz naše zemlje.

Svi rukovodioci treba da nastoje da naše letaćke jedinice i posle 20. o.m. produže neumanjenom žestinom i sa povećanim elanom da tuku neprijatelja...

Imati na umu da se sa početkom samostalnog rada naše Grupe divizija i Oblasne vazduhoplovne baze stvara jezgro za budući razvoj našeg vazduhoplovstva" ²²⁾

Postupajući po ovom naređenju, Štab Grupe vazduhoplovnih divizija je naredio Štabu 42. divizije da izvrši prethodne pripreme za primo-predaje, ali je još pre toga, 30. marta, takođe naredio da se u svakom puku formira po jedna eskadrila sa kompletnim jugoslovenskim formacijskim sastavom:

„Štabovi pukova treba da postupe po sledećem:

1) Da od celokupnog letaćkog i tehničkog osoblja odaberu najsposobnije drugove i sastave spisak formacijskog sastava, određujući najsposobnijeg od tri komandira za komandira eskadrile; ostala dva komandira za vođe odeljenja, a najsposobnijeg vođu odeljenja za trećeg vođu odeljenja; zatim odrediti zamenike vođa odeljenja, pilote, itd.

2) Na isti način postupiti i kod odabiranja i kod tehničkog sastava.

3) Posle izvesnog vremena iz osoblja ove eskadrile i preostalog osoblja formiraće se druga eskadrila i potom treća. Znači, da ova prva eskadrila treba da posluži kao jezgro iz koje će se formirati ove dve.

4) Sa svim eskadrilama komandovaće neposredno naši štabovi pukova koji će dobijati zadatke od naših štabova divizija, s tim što je naš dužan da održava najtešnju vezu sa sovjetskim štabom i prima savete i uputstva.

²²⁾ Iz naredbe pov. br. 19 Štaba Vazduhoplovstva JA za 9. april 1945; AOS, k. 1466/1, br. reg. 7/7-9.

5) Eskadrile u svom sastavu otpočeće da funkcionišu kada naredi ovaj Stab!"²³⁾

Po izvršenom prijemu stanje u 42. vazduhoplovnoj diviziji, u organizacijsko-formacijskom smislu, bilo je sledeće:

„ - Naoružanje (avioni) su primljeni u broju za oko 30% manje od predviđenog formacijskog sastava. Ovo je usledilo kao prirodna posledica borbenih akcija od oktobra 1944. g. do danas, koje su izvođene na teritoriji naše zemlje. Pored ovog, još raspoloživi moto-rekursi su mali, tako da se može smatrati da će se za 50% iscrpiti u toku jednog meseca borbenog rada;

- materijalna oprema (automobili i dr.) su primljeni za oko 40% manje od predviđenog brojnog formacijskog stanja, sa dodatkom još 40% na nepotpuno ispravne i dotrajale automašine. I ovo je stanje takođe prirodna posledica borbenih akcija;

- u pogledu popunjenosti ljudstvom - stanje je skoro odlično, jer je popunjenost oko 95%, naročito u odnosu na borce, dok je stanje popunjenosti kod rukovodilaca nešto slabije!"²⁴⁾

Brojno stanje pilota po pukovima 42. vazduhoplovne divizije, a radi upoređenja i ukupno stanje pilota 11. vazduhoplovne divizije, od januara do maja, bilo je sledeće:

	I	II	III	IV	V
štab	3	3	3	3	4
421.p	5	18	25	25	35
422. p	6	17	26	30	36
423. p	4	13	23	23	38
42.d	18	51	77	81	113
11.d	24	49	67	79	112
GVD	42	100	144	160	225

Iz ovog uporednog pregleda za dve divizije može se videti da je:

- broj pilota u 42. vazduhoplovnoj diviziji bio u stalnom usponu, osim kod 421. i 423. puka u martu i aprilu, kada se brojno stanje nije menjalo;

- najveći porast brojnog stanja pilota zabeležen u 423. vazduhoplovnom puku, i

- ukupan broj pilota u 42. vazduhoplovnoj diviziji za jedan veći od brojnog stanja u 11. diviziji.

Brojno stanje aviona, takođe po mesecima, bilo je sledeće:

²³⁾ Iz naredenja Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija Štaba 42. divizije od 30. marta 1945; AOS, k. 1466/1, br. reg. 8/7-9.

⁴¹⁾ Iz „Bojne relacije Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija JA" od 17. maja 1945; Zbornik NOR, tom X, knj. 2, dok. 196.

	I	II	III	IV	V
421.p	33	32	33	24	21
422. p	35	26	33	31	17
423. p	33	29	31	24	19
42.d	101	87	97	79	57
11.d	119	124	92	92	91
GVD	220	211	189	171	148

Brojno stanje aviona u 42. vazduhoplovnoj diviziji je bilo u većem padu nego u 11. diviziji.

Brojno stanje ljudstva 42. vazduhoplovne divizije, 8. maja 1945. prema činovima i specijalnostima iznosi ukupno 1100. Raspored u jedinicama divizije je sledeći:

Jedinica	Oficiri	Podof.	Borci	Svega	Piloti	Strelci	Tehničari	Oficiri	Podof.	Borci	Svega
štab	20	17	20	57	4	.	7	12	14	20	57
421. p	31	65	196	292	35	46	188	16	3	4	292
422. p	38	61	210	309	36	49	203	12	4	5	309
423. p	19	85	192	296	38	45	196	3	7	7	296
42.č/v	4	16	66	86	.	.	.	4	16	66	86
42. PARM	2	10	48	60	.	.	59	1	.	.	60
Svega	114	254	732	1100	113	140	653	48	44	102	1100

Vazduhoplovna grupa Vitruk predala je obe divizije nekompletne, a pored njih, takođe nekompletno je bilo i pet bataljona aerodromskog obezbeđenja, tri čete za vezu,²⁵ kao i odgovarajuće radionice: PARM-1 i PARM-3:

„Materijalno stanje primljenih jedinica je sledeće:

a) Avioni:

Lovačka divizija - 86 „jakova" sa oko 50% resursa

Jurišna divizija - 66 „ilova" sa oko 35% resursa.²⁶

b) Transport:

Primljeno je ukupno 60% transportnih sredstava koja po formaciji sledeju, a od toga je oko 20% sposobno za borbenu upotrebu.

c) Gorivo i mazivo:

Raspolaže se sa oko 1500 tona benzina za avione raznih oktanskih vrednosti, sa odgovarajućom količinom ulja.

²⁵ Odnosi se na 42, 11. i 1. samostalnu četvu za vezu; 1. četa za vezu bila je pri štabu Grupe vazduhoplovnih divizija.

²⁶ Iz „Programa konferencije između predstavnika Vojno-vazduhoplovnih snaga SSSR i predstavnika Vazduhoplovstva JA u Moskvi u junu 1945"; konferencija je sazvana na osnovu razgovora u Moskvi februara 1945; AOS, k. 1466/1, br. reg. 21-1/3 i 21-2/3.

d) Municija:

Raspolaže se sa oko 5 šarži bombi, topovske i mitraljeske municije!"

S obzirom da su na avionima bile oznake sovjetskog vazduhoplovstva, to je Štab Vazduhoplovstva JA našim divizijama dostavio skice „Oznake na avionima" koje su, međutim, iz Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija tek 2. maja prosleđene Štabu 42. divizije. Na osnovu toga, naređeno je da se ruske oznake prefarbaju, i da se umesto njih ucrtaju jugoslovenske.

Novе jugoslovenske oznake stilizovane nacionalne trobojke, ucrtane su neposredno po predaji aviona našim vazduhoplovnim pukovima. Na vertikalnom stabilizatoru ucrtana je jugoslovenska trobojka, a crvena petokraka na belom polju, uokvirena plavim krugom na trupu i krilima.²⁷⁾

Štab Grupe vazduhoplovnih divizija, odnosno 42. i 11. divizija rasformirane su na osnovu naredbe Generalštaba JA od 28. jula 1945. po kojoj je:

- 421. vazduhoplovni puk (zajedno sa 111. i 554. pukom, kao i 11. samostalnom četom za vezu) ušao u 1. vazduhoplovnu diviziju;

- 422. i 423. vazduhoplovni puk (zajedno sa 112. pukom i 42. samostalnom četom za vezu) uvršćeni su u 2. vazduhoplovnu diviziju;

- prema istoj naredbi, formirana je i 3. vazduhoplovna divizija, koju su činili: 113. puk iz 11. lovačke divizije, 254. puk (koji je, kao i 554. formiran u SSSR i u našu zemlju preleteo po završetku rata) i 1. vazduhoplovni lovački puk (formiran od 1. i 2. eskadrole NOVJ).